

Thema 17: De Kerk en de wereld

De Kerk is tegelijk menselijk als goddelijk. Zij leeft en handelt in de wereld, maar haar doel en kracht liggen niet hier op aarde, maar in de hemel. De Kerk zoekt alleen het heil van de mensheid, maar ze houdt zich ook bezorgd over tijdelijke zaken. Elke christelijke gelovige neemt deel aan de zending van de Kerk overeenkomstig zijn of haar levensstaat en roeping en de ontvangen gaven.

17-10-2025

De Kerk staat voor de wereld als de gemeenschap van Jezus' leerlingen. Wij geloven dat Christus de vleesgeworden Zoon van God is, het menselijke gezicht van God, die samen met de Heilige Geest blijft handelen in de zending van de Kerk, volgens het goddelijke heilsplan.

De Kerk “is van oorsprong een goddelijke gemeenschap en bovennatuurlijk in haar doel en in de middelen die rechtstreeks voor dit doel zijn bestemd. Maar voor zover zij uit mensen bestaat, is zij een menselijke gemeenschap (Leo XIII, *Satis cognitum*). Zij leeft en handelt in de wereld, maar zijn doel en kracht zijn niet hier, maar in de hemel.”[i]

Alle geschapen wezens dragen de afdruk van God, vooral de mensen, die geschapen zijn naar Zijn beeld en gelijkenis. Bovendien zien we in het Oude Testament dat God een orde van realiteiten heeft ingesteld die wij “heilig” noemen, door middel van tekens die ofwel bepaalde personen (gewijde dienaren) of materiële realiteiten (de tempel en andere voorwerpen die voor algemeen gebruik apart zijn gezet voor de dienst van God) kunnen zijn. Naast deze “heilige realiteiten”, die gewijd zijn aan goddelijke aanbidding, is er de sfeer van geschapen realiteiten (inclusief werk, het gezin, cultuur en sociale, economische en politieke relaties, enz.) die we “profaan” of “wereldlijk” noemen. Maar het is niet zo dat alleen het heilige gerelateerd is aan God en het profane vreemd is aan God.

Met de menswording van de Zoon van God kunnen profane taken

worden uitgevoerd in verbondenheid met Hem, door de werking van de Heilige Geest, door geloof en de sacramenten. En zo kunnen al deze werkelijkheden ook, zonder dat ze uit hun gewone gebruik gehaald hoeven te worden, een middel worden om de verlossing te ondersteunen en een middel tot heiliging zijn. We kunnen dit “christelijke seculariteit” noemen (van *saeculum*: eeuw of wereld). Christenen houden bovenal van de wereld, omdat die door God geschapen is. En we proberen deze naar God te brengen, wetende dat zonde ook aanwezig is in de wereld, maar dat Gods genade het kan helen en verheffen.

1. De Kerk in de geschiedenis

De Kerk, als menselijke en sociale gemeenschap, bestaat en leeft in de wereld. De Kerk en de wereld zijn nauw met elkaar verbonden, maar

niet met elkaar vereenzelvigd. De wereld is geen ruimte die vreemd is aan God, maar haar betekenis is niet uitgeput in het aardse, omdat ze in Christus wordt opgeroepen tot een nieuwe manier van bestaan, die Jezus het “Koninkrijk van God” noemt.” Dit Koninkrijk is geen politieke realiteit, maar een geestelijke. De wereld is niet onafhankelijk van God, zoals het secularisme beweert in een poging om religie naar het rijk van het privéleven en het irrelevante te verbannen.

Tegelijkertijd heeft de wereld een autonomie ten opzichte van de Kerk als kerkelijke instelling. Jezus zei: “Geef dan aan de keizer wat aan de keizer toekomt” (Mt 22,21). Er is geen officiële christelijke oplossing voor alle problemen in de wereld, maar er zijn wel verschillende specifieke oplossingen. En de Kerk identificeert zich niet met een bepaalde

historische zijnsorde: met welke ideologie of politiek, economisch of sociaal regime dan ook. Dit betekent, zoals we al zeiden, niet dat aardse waarden onafhankelijk van God zijn. In de christelijke visie op de wereld is alles Gods geschenk en is de wereld geroepen om een pad te zijn om God te leren kennen en lief te hebben; en, als gevolg daarvan, ook voor het liefhebben van de naaste en het bevorderen van de eenheid van het menselijk ras.

De missie van de Kerk is geen politiek project, noch streeft zij ernaar de wereld te “sacraliseren”. Het is eerder een religieuze missie: het zoekt alleen het heil van de mensheid, een heil dat verder gaat dan aards welzijn en aardse gerechtigheid. Tegelijkertijd houdt de Kerk zich ook bezig met tijdelijke zaken, omdat ieder mens zich in een gezins-, sociale, werk- en economische context bevindt en

omdat de boodschap van het Evangelie oproept tot de verlossing van de hele schepping door het bevorderen van gerechtigheid en vrede, zodat het Koninkrijk van God in de geschiedenis kan worden opgebouwd.

De Kerk herinnert iedereen aan de voorlopige aard van tijdelijke verworvenheden. Wat wij mensen tot stand brengen moet door God verbeterd, aangevuld en uiteindelijk getransformeerd worden; Zo kan het deel gaan uitmaken van de nieuwe wereld die overeenkomt met het Koninkrijk.

Om deze redenen is de Kerk, ook institutioneel, bezorgd over sociale en tijdelijke kwesties, niet in hun technische en contingente aspecten, maar voor zover ze de vereniging met God en het eeuwige leven in de weg kunnen staan. Het belangrijkste obstakel hiervoor is de zonde, en alle

zonde is persoonlijk. De gevolgen van de zonde kunnen in de samenleving uitgroeien tot ware “structuren van de zonde” die mensen verhinderen de waarheid en het algemeen welzijn te bereiken en die het leven van genade en liefde voor God en de naaste belemmeren. Wanneer de Kerk haar sociale leer onderwijst, wijkt ze daarom niet af van haar eigen zending, maar confronteert ze deze te midden van de complexiteit van de huidige wereld en probeert ze te bemiddelen in de dialoog tussen culturen en religies.

2. Christelijke seculariteit en de missie van de Kerk

Zoals we hebben aangegeven, wordt de christelijke visie op de wereld, die de Kerk verkondigt en onderwijst, christelijke seculariteit of ook de “seculiere dimensie” van het christendom en van de Kerk

genoemd. Christelijke seculariteit is geworteld in het feit dat de Zoon van God mens werd in een bepaalde tijd en cultuur. Het leergezag van de Kerk leert dat “alle leden van de Kerk deel hebben aan haar seculiere dimensie, maar zij hebben dit in verschillende vormen” (*Christifideles laici*, 15,5).

De missie van de Kerk is één en dezelfde voor alle gedoopten: de glorie van God (dat God gekend, erkend en bemind wordt) en de redding van de mens door een persoonlijke ontmoeting met Christus. Deze zending kan ook evangelisatie genoemd worden, in zoverre ze de boodschap van verlossing verkondigt die Christus ons gebracht heeft, het “goede nieuws” van verlossing.

Hoe dit wordt uitgevoerd hangt af van iemands eigen roeping en zending.[ii] De leken oefenen het

drievoudige reddende ambt van Christus uit en voeren de zending van de Kerk uit “van binnenuit”[iii] de wereldlijke werkelijkheid, dat wil zeggen in de “gewone” manier van omgaan met de wereld (en die zij delen met niet-christenen). Het religieuze leven impliceert een specifieke manier van getuigen van de transcendentie van het Koninkrijk van God (uitgedrukt in het aanvaarden van de evangelische raden bij de “professie”), die noodzakelijk is voor de Kerk en de wereld.[iv] Met betrekking tot de gewijde bedienaren zegt Vaticanum II: “Om het volk van God te weiden en steeds verder uit te breiden, heeft Christus, de Heer, in de Kerk verscheidene ambten ingesteld, die op het welzijn van het hele lichaam zijn gericht”[v] “Zij zijn op grond van hun bijzondere roeping speciaal gewijd tot het heilig ambt.”[vi] Dit is hun juiste manier om deel te nemen aan de zending van de Kerk.

Zo neemt elke christelijke gelovige deel aan de zending van de Kerk volgens zijn of haar levensstaat en roeping en de ontvangen gaven, waaronder de sacramenten en charismatische gaven. Hiervan hangen ook de taken af die aan elk van de gelovigen toekomen binnen de ene zending van de Kerk.

Alle christelijke gelovigen zijn op grond van hun doopsel gekwalificeerd voor verschillende taken binnen de evangelisatiemissie van de Kerk.

Deze taken kunnen verdeeld worden in drie gebieden:[vii] a) binnen de Kerk zelf (apostolaat en gewone “pastorale zorg”); b) “Externe” relaties met andere religies en met niet-gelovigen; c) de oecumene (betrekkingen met niet-katholieke christenen om te streven naar eenheid van de christenen). Het is belangrijk om te onderstrepen dat

alle taken waaraan gelovigen deelnemen, in overeenstemming dienen te zijn met hun eigen roeping en zending.

Er zijn kerkelijke taken waaraan elke gedoopte kan deelnemen. Die taken kunnen worden gesitueerd in relatie tot het geloof (zoals catechese of godsdienstonderwijs op scholen), tot de eredienst (deelname aan de liturgie), tot liefdadigheid (zoals de zorg voor behoeftigen) en tot het leven van de Kerk in het algemeen (zoals deelname aan raden of synoden om te helpen bij pastorale besluitvorming). De gelovigen mogen ook samenwerken met de herders van de Kerk in taken waarvoor zij professioneel gekwalificeerd zijn, bijv. op economisch, juridisch enz. gebied, met inbegrip van bepaalde bestuurstaken.

Sommige van deze taken (waarvoor het sacrament van de wijding niet

nodig is) kunnen officieel door de Kerk worden ingesteld en gecontroleerd worden als “geïnstitueerde” (niet-gewijde) bedieningen. Door deel te nemen aan deze taken worden de leken gelovigen niet meer of minder leken. Tegelijkertijd moet ervoor gezorgd worden dat ze deze taken uitvoeren in overeenstemming met hun eigen roeping en zending, zodat ze niet verward worden met de herders van de Kerk.

3. De rol van de leken: de wereld van binnenuit heiligen

De leken gelovigen hebben, door de genade van het doopsel en de charismatische gaven van de Heilige Geest, van God de specifieke roeping en zending ontvangen om “het koninkrijk van God te zoeken door zich bezig te houden met tijdelijke zaken en deze te ordenen volgens het plan van God”[viii]

De zending van de lekenengelovigen bestaat er dus in de wereld “van binnenuit” te heiligen.[ix] Dit is niet eenvoudigweg omdat ze het grootste deel van hun tijd doorbrengen met wereldlijke bezigheden en tijdelijke zaken, maar vanwege hun samenwerking met de genade, die hun christelijk leven verenigt, levendig maakt en een impuls geeft op de plaats waar ze zijn, en het integreert in Gods reddende actie. Sterker nog, ze “zijn ook geroepen om in alle dingen te midden van de menselijke samenleving getuigen van Christus te zijn.”[x]

Op deze manier ordenen de lekenengelovigen, door in Gods aanwezigheid hun professionele, familiale en sociale taken uit te voeren, tegelijkertijd de tijdelijke wereld naar Gods plan. Het Tweede Vaticaans Concilie heeft hier duidelijk op aangedrongen: “Christenen vergissen zich als ze

denken dat ze zich daarom kunnen onttrekken aan hun aardse verantwoordelijkheden, omdat ze weten dat we hier geen blijvende stad hebben, maar een stad zoeken die nog moet komen. Want zij vergeten dat zij door het geloof zelf meer dan ooit verplicht zijn zich aan deze plichten te houden, ieder volgens zijn eigen roeping.”[xi]

Verwijzend naar deze leer van het Tweede Vaticaans Concilie over de roeping en zending van de leken gelovigen, zei de heilige Jozefmaria kort na het Concilie: “Deze gedachten verschaffen een dieper inzicht in het wezen van de Kerk, die een door alle gelovigen gevormde gemeenschap is. Wij allen delen aldus in een en dezelfde zending, die ieder moet realiseren volgens zijn persoonlijke omstandigheden. Dankzij de aansporing van de Heilige Geest zijn de leken zich er steeds beter van

bewust dat ze *Kerk* zijn, dat ze een specifieke, verheven en noodzakelijke - immers door God gewilde - taak hebben. Zij weten dat die taak berust op het eenvoudige gegeven dat ze christen zijn en dat die niet afhankelijk is van een opdracht van de hiërarchie. Het spreekt vanzelf dat de leken die taak in eenheid met de kerkelijke hiërarchie en in overeenstemming met het leergezag dienen te vervullen.”[xii]

De roeping van geestelijken en religieuzen ontslaat hen er niet van om de wereld te heiligen, maar de manier waarop ze dat doen is anders. Gewijde bedienaren doen dit in de uitoefening van hun eigen bediening. En de leden van het religieuze leven, door hun specifieke eschatologische getuigenis.

De herders van de Kerk zijn hier in de eerste plaats verantwoordelijk

voor het onderwijzen van de sociale leer van de Kerk; ten tweede voor de vorming van de gelovigen en hun geweten op dit gebied; ten slotte zijn ze, indien nodig, verantwoordelijk voor het morele oordeel bij uitzonderlijke situaties van sociale of politieke aard. De onderscheiding van herders houdt het adviseren van de gelovigen in en niet het bevelen, hoewel dit in uitzonderlijke omstandigheden mogelijk zou zijn.

De hiërarchie heeft dus geen directe rol in de organisatie van de samenleving. Het is haar taak om “morele en geestelijke hulp” te bieden, samen met de oriëntatie van “morele principes” om de handelingen van leken te leiden, die zij “op eigen initiatief en zonder passief te wachten op instructies en richtlijnen” van de herders zullen uitvoeren.[xiii]

De Kerk aanvaardt elk sociaal systeem waarin de menselijke waardigheid wordt gerespecteerd; en de gelovigen moeten het sociale leergezag van de Kerk aanvaarden met een aanhankelijkheid van geest, wil en werken.[xiv]

In de gehele zending van de Kerk staat de naastenliefde centraal, dat wil zeggen de liefde voor God en de naaste, vooral voor de meest behoeftigen. “Een mens of een samenleving die niet reageert op noden of onrecht en zich niet inspant om ze te lenigen, is geen mens of samenleving naar het Hart van Christus.”[xv]

4. Vrijheid en verantwoordelijkheid van de leken

Vrijheid en verantwoordelijkheid in de verschillende sociale, politieke en culturele activiteiten, binnen de eigen christelijke roeping, brengen ons ertoe onderscheid te maken

tussen seculariteit en secularisme. Met seculariteit bedoelen we dat de staat autonoom is met betrekking tot kerkelijke wetten, terwijl secularisme een autonomie van de politiek claimt met betrekking tot de morele orde en het goddelijke plan zelf, en de neiging heeft om religie in de puur private sfeer op te sluiten. Het schendt dus het recht op godsdienstvrijheid en schaadt de sociale orde.[xvi]

Een gezonde seculariteit vermijdt twee uitersten: het opleggen door de staat van een moraal die zou beslissen wat goed of slecht is op alle gebieden (wat gelijk zou staan aan een pseudo-religie); en haar a priori afwijzing van de morele waarden die voortkomen uit culturele of religieuze sferen die hun eigen vrijheid genieten en niet moeten worden beheerd door de politieke autoriteiten.

Er moet ook benadrukt worden dat het misleidend en onrechtvaardig is om de gelovigen te vragen om in de politiek te handelen “alsof God niet bestaat.” Het is misleidend omdat alle mensen handelen op basis van hun culturele overtuigingen (religieus, filosofisch, politiek, enz.), of deze nu wel of niet voortkomen uit een religieus geloof; en dus beïnvloeden deze overtuigingen het sociale gedrag van burgers. Het is onrechtvaardig, omdat zowel gelovigen als ongelovigen hun eigen doctrines toepassen, ongeacht hun oorsprong. Het enige dat kan worden geëist is dat sociale en politieke activiteiten in overeenstemming zijn met de menselijke waardigheid en het algemeen welzijn.

Politiek bedrijven in overeenstemming met je geloof, als dat in overeenstemming is met de waardigheid van de menselijke persoon, betekent niet dat politiek

ondergeschikt is aan religie; het betekent dat de politiek in dienst staat van de persoon en daarom morele eisen moet respecteren, wat hetzelfde is als zeggen dat ze de waardigheid van elk menselijk wezen moet respecteren en bevorderen. In die zin is het uitvoeren van je politieke verplichtingen omwille van een transcendent motief perfect in overeenstemming met de menselijke natuur en versterkt het deze verplichting en levert het betere resultaten op.

Religie kan en moet de ethische waarden van een samenleving toetsen. Omgekeerd kan en moet de ethiek in staat zijn om gelovigen van welke religie dan ook aan te spreken op de gepastheid van hun overtuigingen (of religieuze praktijken, of burgerlijk gedrag geïnspireerd door hun religieuze geloof) met betrekking tot het

bevorderen van de menselijke waardigheid en het algemeen welzijn. Religie en ethiek moeten een plaats vinden voor dialoog binnen het sociale en burgerlijke leven.

5. Kerk en staat

Door de geschiedenis heen hebben christenen hun missie van evangelisatie in de wereld op verschillende manieren opgevat. En dat geldt ook voor de relatie tussen kerk en staat. Enkele eeuwen lang was het model dat in christelijke landen werd gevolgd dat van een katholieke confessionele staat, waar de sacrale macht van koningen werd ondersteund door de spiritualiteit van de Kerk. Dit was een wederzijdse samenwerking die vaak ten koste ging van de vrijheid van de Kerk, die in feite onderworpen was aan de wereldlijke macht van de koning. De sociale en politieke veranderingen die ontstonden tijdens de Verlichting

droegen bij aan de scheiding van kerk en staat, waarbij de Kerk de legitimiteit erkende van elke regering die democratisch gekozen was door het volk.

Maar volledige scheiding is niet ideaal. De relatie tussen Kerk en Staat (die verschillen in aard en doel) zou eerder een onderscheid zonder scheiding moeten inhouden, een vereniging zonder verwarring (vgl. Mt 22,15-21). Deze relatie zal correct en vruchtbaar zijn als er vriendschappelijke en samenwerkingsrelaties tussen beide bestaan, als de rol van religie in het persoonlijke en sociale leven wordt erkend en als het recht op godsdienstvrijheid wordt gerespecteerd.

De Kerk heeft van Christus het apostolische mandaat ontvangen: “Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen, door hen te

dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest” (Mt 28,19-20). Door haar onderricht en apostolische activiteit, zowel op universeel niveau als op het niveau van de afzonderlijke Kerken, zowel de westerse als de oosterse, draagt de Kerk bij tot de juiste ordening van de wereldlijke dingen, zodat zij mensen kan helpen hun uiteindelijke doel te bereiken en hen niet op een dwaalspoor brengt.

De middelen die de Kerk als instelling gebruikt om haar zending uit te voeren zijn in de eerste plaats spiritueel: de verkondiging van het evangelie, de toediening van de sacramenten en gebed. Ze moet ook materiële middelen gebruiken die passen bij de aard van haar leden, die mensen zijn (vgl. Handelingen 4:32-37; 1 Tim 5:18); Deze middelen moeten altijd in overeenstemming zijn met het Evangelie. De Kerk heeft ook onafhankelijkheid nodig om

haar missie in de wereld uit te voeren, en geen dominantie van politieke of economische aard.[xvii]

De staat is op zijn beurt een instelling die voortkomt uit de sociale aard van de mens en die als doel heeft: het tijdelijke algemene welzijn van de burgermaatschappij. Dit goed is niet alleen materieel maar ook spiritueel, want de leden van de samenleving zijn personen met lichaam en ziel. Sociale vooruitgang vereist, naast materiële middelen, vele andere goederen van spirituele aard: vrede, orde, rechtvaardigheid, vrijheid, veiligheid, enz. Deze goederen kunnen alleen worden bereikt door de uitoefening van sociale deugden, die de staat zou moeten bevorderen en beschermen (bijv. openbare zedelijkheid).

Het onderscheid tussen het godsdienstige en het politieke domein impliceert dat de staat geen

“heilig” karakter heeft en het geweten niet mag beheersen. Bovendien heeft de Kerk geen politieke macht. Aangezien het lidmaatschap vanuit burgerlijk oogpunt vrijwillig is, is haar macht van spirituele aard en legt ze geen enkele politieke oplossing op. Op deze manier zijn de staat en de Kerk in overeenstemming met hun eigen rol en dit bevordert de godsdienstige en sociale vrijheid.

Hieruit vloeien twee belangrijke rechten voort: het recht op godsdienstvrijheid, dat bestaat uit immuniteit tegen dwang door de staat in religieuze zaken; en het recht van katholieken op vrijheid van handelen tegenover de hiërarchie in wereldlijke zaken:

“Christengelovigen-leken hebben het recht dat hun in zaken van de burgerlijke samenleving de vrijheid toegekend wordt welke alle burgers toekomt; bij het gebruik maken

echter van deze vrijheid dienen zij er zorg voor te dragen dat hun handelen doordrongen is van de evangelische geest, en dienen zij de door het leergezag van de Kerk voorgehouden leer voor ogen te houden, waarbij zij zich er evenwel voor hoeden bij open kwesties hun eigen mening als de leer van de Kerk voor te stellen.”[xviii]

6. Godsdienstvrijheid

Het institutionele onderscheid tussen Kerk en staat impliceert niet - zoals gezegd - hun totale scheiding, noch dat de Kerk haar activiteiten moet beperken tot de privé- en geestelijke sfeer. Natuurlijk kan en mag de Kerk “de staat niet vervangen. Maar tegelijkertijd kan en mag ze niet aan de zijlijn blijven staan in de strijd voor gerechtigheid.”[xix] Vandaar dat de Kerk het recht en de plicht heeft “haar sociale leer te onderwijzen, haar rol vrijelijk onder

de mensen uit te oefenen en ook een moreel oordeel te vellen in die zaken die de openbare orde betreffen, wanneer de fundamentele rechten van de mens of het zielenheil dat vereisen.”[xx]

Een belangrijk aspect van de relatie tussen Kerk en staat is het recht op godsdienstvrijheid. Het respecteren van dit recht is het respecteren van de hele sociale orde. Het recht op sociale en burgerlijke vrijheid in religieuze aangelegenheden, voor alle gelovigen van welke religie dan ook, is de bron en synthese van alle mensenrechten.

In veel landen garandeert de grondwet (of het systeem van fundamentele wetten dat het regeringsstelsel regelt) in grote lijnen godsdienstvrijheid voor alle burgers en religieuze groepen. Daarnaast probeert de Kerk, indien mogelijk, overeenkomsten te sluiten met de

staat, over het algemeen concordaten genoemd, waarin oplossingen voor specifieke kwesties worden afgesproken, zoals de vrijheid van de Kerk en haar entiteiten om hun missie uit te oefenen, overeenkomsten in educatieve of economische zaken, feestdagen, enz.

Basisbibliografie

Catechismus van de Katholieke Kerk, 2104-2109; 2244-2246; 2419-2425.

Tweede Vaticaans Concilie, *Gaudium et spes*, 74-76; en *Dignitatis humanae*, 1-8; 13-14.

Johannes Paulus II, *Christifideles laici*, 30 december 1988, 36-44.

Aanbevolen lectuur

Congregatie voor de Geloofsleer, *Activiteiten en het gedrag van de katholieken op het gebied van de politiek*, 24 november 2002.

Compendium van de Sociale Leer van de Kerk, 49-55; 60-71; 189-191; 238-243; 377-427.

De heilige Jozefmaria, *De wereld hartstochtelijk liefhebben*, in *Gesprekken met mgr. Escrivá*, 113-123.

pdf | Document automatisch
aangemaakt door <https://opusdei.org/nl-nl/article/thema-17-de-kerk-en-de-wereld/> (24-3-2026)